

Praotec Abrahám

Tomáš Boněk

Na počátku byla cesta. A ta cesta byla od Boha a ta cesta vedla k Bohu. Bůh pravil k Abramovi:

*„Odejdi ze své země,
ze svého rodiště
a z domu svého otce
do země, kterou ti ukážu.
Učiním tě velkým národem,
požehnám tě,
velkým učiním tvé jméno.
Staň se požehnáním!
Požehnám těm, kdo žehnají tobě,
prokleji ty, kdo ti zlořečí,
V tobě dojdou požehnání
veškeré čeledi země.”
A Abram se vydal na cestu,
jak mu Hospodin přikázal.*

(Gn 12, 1-4)

Tak začala cesta dějin spásy. K ní jako ke svému předobrazu a prameni se obracejí tři velká světová náboženství: židovství, křesťanství a islám. Židé spatřují v linii Abraham - Izák - Jákob počátek svého národa a svého náboženství. Arabové se považují za potomky Izmaele, syna Abrahama a egyptské otrokyně Hagary. Korán se obrací k Abrahamovi jako k prvnímu muslimovi a v linii Abraham - Izmael - Mohamed vidí počátek islámu. Křesťané považují od dob apoštola Pavla poutníka Abrahama za duchovního praotce všech věřících. Abrahamem se z univerzálních dějin lidstva vyčleňuje cesta vyvoleného národa, který má jedinečné poslání -- připravit tělesnou schránku Spasitele. „Kniha rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova" (Mat 1,1) - to jsou první slova Nového zákona. V Abrahamovi bylo zaslíbeno budoucí sjednocení lidstva a naplnění spásy skrze Krista. Jeho kroky byly počátkem cesty k mystériu na Golgotě.

Zatímco tradice spatřuje v Abramovi / Abrahamovi otce víry a zakladatele monoteismu, přou se religionisté a historici o to, zda vůbec a kdy vlastně žil. Většina badatelů se přiklání k názoru, že žil přibližně 2000 let před Kristem. Chceme-li se o něm a o jeho cestách dozvědět víc, pak je třeba se pokusit nahlédnout pod závoj imaginativních obrazů biblického vyprávění. V Abrahamovi dochází k přechodu od mýtu k dějinám. Jeho osobní příběh vyprávěný v první knize Bible je imaginativním obrazem vývojové cesty, kterou v něm lidstvo nastoupilo. Že tomu tak je, to nepřímo potvrzují i archeologické nálezy na Blízkém východě. Omezíme-li se na biblické svědectví, pak před námi vyvstane obraz prostého a zbožného pastevce, který se svou rodinou a se svými stády putuje rozsáhlými oblastmi mezi Babylonem, Sýrií, Egyptem a Arabským poloostrovem, tak jak to dodnes dělají kmeny beduínů. Oproti tomu našli archeologové v posledních desetiletích ve městech, o kterých vypráví

Abrahamův příběh, důkazy vysoce vyvinutých kultur. Abraham se na svých cestách setkal s babylonsko-chaldejskou a egyptskou kulturou a nakonec se usadil v symbolickém středu mezi nimi. Za osobnostmi, se kterými se setkal, lze často tušit historické postavy, známé v dějinách pod jinými jmény. Často se ale jedná o reprezentanty určitých duchovních a vývojových proudů. Každé setkání, které na svých cestách zažijeme, nás mění, zvláště žijeme-li v cizině delší dobu. Lze předpokládat, že i Abrahama jeho cesty měnily a formovaly. V něm duchovní proud, na jehož počátku stál. Bible tato hluboká setkání skrývá pod závojem obrazů Abrahamova osobního příběhu.

Všechno začalo v chaldejském městě Ur. Tam se Abram narodil a vyrostl, jako syn Teracha. Archeologické nálezy ukazují, že Ur byl v jeho době významným kulturním a náboženským centrem. Ve městě bylo uctíváno měsíční božstvo a řada domácích a rodinných bůžků. Zde mladý Abram vyrůstal v prostředí vysoce rozvinuté babylonské kultury, ve které se postupně odděloval světský život od mysteriální hloubky náboženství. Odtud odešel se svým otcem Terachem, manželkou Sarají, synovcem Lotem a dalšími příbuznými do Cháranu. Měřeno dnešními měřítky strávil zde skoro celý život, neboť mu v době, kdy se beze slova odporu vydal následovat Boží povolání, bylo sedmdesát pět let. Abram odešel se svou ženou Sarají a Lotem a vším majetkem a služebnictvem do země kanaánské. Zde vybudoval první oltáře svému Bohu, ale když pak zemi postihlo sucho, vydal se do Egypta. V obrazném vyprávění o životě Abramovy ženy Sarají na faraonově dvoře můžeme tušit jeho setkání s egyptskou mysteriální kulturou, která byla pramenem egyptské civilizace. Když faraon zjistil, že Sarají není Abramova sestra, jak tvrdili, ale manželka, vyhnal Abrama s celou jeho rodinou a majetkem z Egypta. (Sarají byla ovšem ve skutečnosti i Abramovou nevlastní sestrou). Abrahamovi potomci se sem ještě několikrát vrátí a jejich opětovná setkání s Egyptem se stanou významnou součástí cesty spásy. Je příznačné, že vnější egyptské dějiny o těchto návštěvách nic nevědí - působení Egypta zůstává skrytou skutečností. Po odchodu z Egypta se od Abrama oddělil jeho synovec Lot a Abram se usadil v zemi kanaánské. Hospodin k němu promluvil:

*„Rozhlédni se z místa, na němž jsi,
pohlédni na sever i na jih,
na východ i na západ,
neboť celou tu zemi, kterou vidíš,
dám tobě a tvému potomstvu až navěky.
A učiním, že tvého potomstva bude jako prachu země.
Bude-li kdo moci sečíst prach země,
pak bude i tvé potomstvo sečteno.
Teď projdi křížem kráčem tuto zemi, neboť ti ji dávám.“*

(Gn 13, 1417)

V rozchodu s Lotem, synem Abramova staršího bratra, lze tušit víc než jen spor o pastviny. Lot v sobě nesl staré spojení s úrodným Babylonem. Odchází do Sodomy, zkaženého města v úrodné krajině Jordánu. Když se rozdělili, obdržel Abram zemi zaslíbenou. V Hospodinových slovech prosvítá posvěcující moc, která působí dodnes v obřadu vysvěcení prostoru zaslíbeného svátostem. Abram má tuto zemi projít „křížem kráčem“ a důkladně ji poznat. Poznání se tak stává pečetí spojení. Abram se usadil při božišti Mamre u Chebrónu a vybudoval zde Bohu oltář.

V té době se rozpoutala veliká bitva králů, ve které byl zajat i Abramův synovec Lot. Abram jej se svými muži vysvobodil a po návratu se u Sálemu, dnešního Jeruzaléma, setkal s tajemným králem Melkisedekem, knězem Boha Nejvyššího. Melkisedek přinesl chléb a víno - obětiny slunečních mystérií - a Abramovi požehnal. Toto jen v několika málo verších vyprávěné setkání se stalo zárodkem, který došel svého naplnění v nejvyšším kněžství Krista Ježíše. Setkáním s Melkisedekem se Abramova duše otevřela vesmírné síle milosti. Lidstvo muselo, obrazně řečeno, na své cestě k samostatnosti ztratit původní spojení se Sluncem a projít „měsíční nocí“, která umožnila rozvinout pozemské myšlení. Požehnáním, které tajemný kněžský král Melkisedek Abramovi udělil, byla jemu a jeho rodu dána síla umožňující „příchod Syna“. Melkisedek zasáhl do vývoje vesmírnou oplodňující mocí a umožnil, aby z potomků Abrahamových povstal Spasitel. Chléb, víno a požehnání nesou po Kristově smrti a Zmrtvýchvstání v křesťanském obřadu jeho přítomnost.

Opětovně bylo Abramovi přislíbeno velké potomstvo. Zatímco v minulosti přirovnával Boží hlas množství Abramových potomků k prachu země či k písečným zrnkům na mořském břehu, nyní je Abramův pohled veden vzhůru k hvězdnému nebi. Hospodin k němu promluvil:

„Pohleď na nebe a sečti hvězdy, dokážeš-li je spočítat.“

A dodal:

„Tak tomu bude s tvým potomstvem.“

Abram Hospodinovi uvěřila on mu to připočetl jako spravedlnost.

(Gn 15, 5-6)

Je zajímavé, že Bible zmiňuje slovo „věřit“ na tomto místě vůbec poprvé. Setkání se zasvěcencem slunečních mystérií probudilo v Abramově duši novou sílu.

Ale Abram stárnul a Sarají zůstávala neplodnou. Bible vypráví i v případě jiných významných synů - až k Janu Křtiteli - o neplodnosti rodičů a jejich touze po potomstvu. Plodnost je tu povýšena z přirozenosti na milost. Abram i Sarají pochybovali o možnosti naplnění Božího zaslíbení. Bezdětnost byla pro tehdejšího člověka víc než jen fyzickou neplodností, šlo o selhání před Bohem, před smyslem života. V zoufalství přistoupil Abram na návrh své manželky a zplodil syna s egyptskou otrokyní Hagarou. Prosba Sarají ukazuje na starou orientální představu, že lze být otcem či matkou v zastoupení. Muž se má podle Starého zákona oženit s bezdětnou vdovou po svém bratrovi a „zplomu mu“ potomstvo. Podobně i zde Sarají doufá, že se jí „skrze“ Hagar dostane potomků. Když Hagar zjistila, že je těhotná, přestala si Sarají vážit. A nakonec od ní utekla do pouště, kde ji navštívil anděl Páně a povolal ji zpět, slíbil jí velké potomstvo a dodal:

„Hle, jsi těhotná,

porodíš syna a dáš mu jméno Izmael (to je Slyší Bůh),

neboť Hospodin tě ve tvém pokoření slyšel.

Bude to člověk nezkrotný,

jeho ruka bude proti všem a ruce všech budou proti němu;

bude stát proti všem svým bratřím.“

(Gn 16, 11-12)

Tak přišel na svět praotec Arabů.

Po dalších třinácti letech, Abramovi bylo tehdy devadesát devět let, se mu opět zjevil Bůh a znovu mu slíbil velké potomstvo a změnil jeho jméno z Abram (otec veliký nebo vznešený) na Abraham (otec velikého množství) a jeho ženy Sarají (má kněžna - hospodyně jediného domu) na Sáráh (kněžna, matka mnohých národů). Při této příležitosti je Abrahamovi uložena obřizka jako znamení smlouvy s Bohem. Tehdy se Abrahamovi zjevil Hospodin při božišti Mamre v podobě tří mužů. Tato návštěva byla v prvotním křesťanství prožívána jako předzvěst svaté Trojice, jak dodnes ukazují nesčetné ikony východní církve. Abrahamovi a Sáře bylo těmito muži předpovězeno narození syna. V Izákovi se podle biblického vyprávění Abrahamovi narodil jediný pravý syn, který nese Boží zaslíbení. Hagar a Izmael byli opětovně vypuzeni. Ještě jednou je Abraham vystaven těžké zkoušce, když je Hospodinem vyzván, aby svého syna Izáka na skále Morija obětoval. (Výklad příslušných veršů Koránu připouští, že synem, který měl být obětován, byl Izmael.) V „synovi“ Izákovi se osud Abrahamových potomků stává obrazem budoucího osudu Spasitele. Abraham může vzít na místo Izáka berana, jeho ochota poslechnout Boží příkaz „umožní“ Mystérium na Golgotě - Izák již není „jeho“ syn, je „Boha“. Abraham se dožil 175 let. Oba synové, Izák i Izmael, se ještě jednou sejdou, aby otce pohřbili.

Abraham vystupuje na samém počátku jako syn, jeho synovství však brzo ustupuje do pozadí a ztrácí význam. Abraham se stává „praotcem“ - pozemským obrazem Boha Otce.

K Abrahamovi jako k otci monoteismu se obracejí věřící tří velkých světových náboženství. Mezi křesťanskými teology jsou i tací, kteří přehodnocují křesťanskou trojiční teologii, a tak se snaží přiblížit islámu a židovství. Rudolf Frieling, jeden ze spoluzakladatelů Obce křesťanů a její třetí nejvyšší duchovní správce, ve své knížce o islámu upozornil na výrok z Prvního listu apoštola Jana, kapitola 5.: Kdo má Syna, má život; kdo nemá Syna Božího, nemá život. V minulosti se právě křesťané často chovali k věřícím svých „sesterských“ náboženství velmi netolerantně. Nově probuzená úcta ke společným kořenům ale nesmí vést k oslabení či dokonce ke ztrátě vlastní náboženské identity. Porovnáním tří velkých cest, které se na Abrahama odvolávají, lze si mnohé uvědomit a tak obohatit a prohloubit svou vlastní cestu. Abramova cesta kdysi vedla z bohatství mysteriálních kultur do samoty vyprahlé kanaánské země. Mnohost duchovního světa splynula v jediného Boha. Pozemská cesta lidského myšlení mohla začít. Dnes je opět možné hledat cesty k nebesům a i nyní je Abraham naším průvodcem na cestě do neznáma. Kristus hovoří o „Abrahamské“ cestě každého jednotlivého člověka, když říká:

*„Amen, říkám vám, že není nikdo,
kdo opustil dům nebo rodiče
nebo bratry nebo ženu
nebo děti kvůli Božímu království,
aby nepřijal v tomto čase mnohem více
a v nadcházejícím věku věčný život.“*

(Lk 18, 29-30; Mt 19, 29; Mk 10, 29-30)

Nikoli zpět, kupředu vede Jeho cesta!

